

Thomas
Bernhard
Dramaty

Tom 1

CZY
TEL
NIK

Thomas
Bernhard
Dramaty

Tom 1

Przełożyły
Monika Muskała
Danuta Żmij-Zielińska

Wyboru dokonała i posłowiem opatrzyła
Agata Wittchen-Barełkowska

CZYTELNIK

Tytuły oryginałów:

Die Macht der Gewohnheit, Minetti, Vor dem Ruhestand

Die Macht der Gewohnheit

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1974, 2005

Minetti

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1977, Suhrkamp Verlag Berlin 2010

Vor dem Ruhestand

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1979, 2007

All rights reserved and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Projekt okładki i karty tytułowej:

Agnieszka Cieślikowska

Redaktor prowadzący: Anna Rucińska

Redaktor techniczny: Hanna Bernaszuk

Korekta: Agnieszka Czerepowicka

Copyright for the Polish translation by

© Monika Muskała

© Danuta Żmij-Zielińska

© Copyright for the Afterword by

Agata Wittchen-Barełkowska

© Copyright for the Polish edition by

Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 2020

Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”

ul. Wiejska 12a, 00-490 Warszawa

Warszawa 2020. Wydanie I w tym wyborze

Ark. wyd. 6,8, ark. druk. 22,25

Skład: WMC, Warszawa

Druk: Drukarnia Wydawnicza

im. W.L. Anczyca, Kraków

ISBN 978-83-07-03474-4

Siła przyzwyczajenia

Komedia

*Ja sam za młodu wahałem się między
Sorboną a Komedią.*

DIDEROT

...ale rasa wieszczów wymarła...

ARTAUD

OSOBY:

CARIBALDI, *dyrektor cyrku*

WNUCZKA

ŻONGLER

POGROMCA

BŁAZEN

Przyczepa Caribaldiego

SCENA PIERWSZA

Fortepian z lewej
Cztery pulpity z przodu
Szafa, stół z radiem, fotel, lustro, obrazy
Kwintet Pstrąg na podłodze
Caribaldi szuka czegoś pod szafą

ŻONGLER *wchodzi*

Co pan tam robi
Kwintet na podłodze
panie Caribaldi
Jutro Augsburg
nieprawdaż

CARIBALDI

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Taki piękny kwintet
podnosi kwintet
Nawiasem mówiąc
otrzymałem francuski list
stawia kwintet na jednym z pulpitów
Niech pan sobie wyobrazi
stawka gwarantowana
Ale doświadczenie uczy
ze oferty

nie należy przyjmować
od razu

Tego uczy doświadczenie
rozkłada kwintet na pulpicie
W Bordeaux przede wszystkim
białe

Czego pan tam szuka
panie Caribaldi
*bierze wiolonczelę opartą o pulpit, przeciera ją pra-
wym rękawem i opiera o pulpit*

Zakurzona
wszystko zakurzone
Bo gramy na takim
zakurzonym placu
Wieje tu
i kurzy się

CARIBALDI

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Jutro Augsburg
Dlaczego tu gramy
pytam się
Dlaczego pytam
Pańska w tym głowa
panie Caribaldi

CARIBALDI

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Jutro Augsburg
oczywiście
Wystarczy zostawić wiolonczelę
choćby parę chwil

na wierzchu
zdmuchuje kurz z wiolonczeli
Niedbalstwo
panie Caribaldi
bierze wiolonczelę
Maggini
nieprawdaż
Nie
salo
tak zwana
wiolonczela ferrarska
*opiera wiolonczelę o pulpit i cofa się o krok, przy-
glądając się jej*
Instrumentalny
klejnot
Ale oczywiście
nie możemy grać tylko
na wyasfaltowanych placach
Na północ od Alp
salo
wiolonczela ferrarska
na południe od Alp
maggini
albo
przed piątą po południu
maggini
a po piątej po południu
wiolonczela ferrarska
salo
zdmuchuje kurz z wiolonczeli
Zawód na wymarcu
nagle do Caribaldiego
Czego pan tam szuka

CARIBALDI

Kalafonii

ŻONGLER

Kalafonii

Oczywiście

Kalafonii

Bez przerwy kalafonii

bo dopadła pana słynna wśród instrumentalistów

niemoc w palcach

Czyżby nie miał pan

drugiej kalafonii

tak zwanej

zapasowej

Jako dziecko

pan wie że grałem

na skrzypcach

jako dziecko

miałem dwa szmaragdowozielone pudełka

i w każdym z tych szmaragdowozielonych

pudełek

zapasową kalafonię

To co najważniejsze

zawsze

w zapasie

wie pan

Gdy się jest czynnym instrumentalistą

należy

mieć zapasową kalafonię

CARIBALDI

Jutro w Augsburgu

ŻONGLER

Jutro w Augsburgu

panie Caribaldi

CARIBALDI

Musi być tu
pod szafą

ŻONGLER *schyla się i również zagląda pod szafę*

Czekają na mnie
w Bordeaux

pięcioletni kontrakt

panie Caribaldi

Mój numer z talerzami to nawiasem mówiąc

wybitnie francuski numer

Sześć w lewej

osiem w prawej

po kolei

w takt muzyki

proszę pana

I dodatek na ubranie

ekstra

Mam

nowy kostium

panie Caribaldi

Paryski aksamit

Paryski jedwab

od Aleksandra

proszę pana

elegancka podszewka

nagle

Niech pan patrzy

tu

jest kalafonia

wstaje

CARIBALDI

Tu jest
wyjmuję kalafonię spod szafy

ŻONGLER

Powinien pan sobie w Augsburgu
kupić drugie pudełko

CARIBALDI

Jutro w Augsburgu

ŻONGLER

Czekają na mnie
w Bordeaux
Sarrasani
to za każdym razem
tryumf
najwyższa klasa
panie Caribaldi
a z Bordeaux
na południe
aż do Portugalii
Lizbony
Porto
proszę pana

CARIBALDI *podchodzi z kalafonią do wiolonczeli, siada i przeciera smyczek kalafonią*

ŻONGLER

Dla żonglera
który nie włada
francuskim językiem
to nie takie łatwe
ale ja władam
francuskim językiem
Francuski był ojczystym językiem
mojej matki

Pablo Casals miał zawsze
pięć albo sześć kawałków kalafonii
w zapasie

Jutro w Augsburgu

CARIBALDI

Jutro w Augsburgu

ŻONGLER

Ta nadzwyczajna kobieta
moja matka
wystąpiła nawiasem mówiąc w Nantes
z Kościoła

CARIBALDI *nacierając równomiernie smyczek ka-*
lafonią

Co chwila wypada mi
z ręki
kalafonia
na podłogę

ŻONGLER

Niemoc w palcach
panie Caribaldi
prawdopodobnie
to sprawa wieku

CARIBALDI

Drugie pudełko kalafonii

ŻONGLER

Od lat powtarzam
niech pan sobie kupi
drugie pudełko kalafonii

CARIBALDI

Jutro w Augsburgu

ŻONGLER

Pod szafą

pokazuje pod szafę

Tam

ŻONGLER i CARIBALDI zaglądają pod szafę

ŻONGLER

Zawsze pod szafą

tam

to przecież bardzo ciekawe

Niemoc w palcach

i prawo grawitacji

CARIBALDI

Od roku czy dwóch

mam trudności z utrzymaniem w ręce

kalafonii

ŻONGLER

Pańska ręka

nawykła do bicia

nie do kalafonii

panie Caribaldi

CARIBALDI *rozpina brudny gors koszuli fraka*

ŻONGLER *zrywa się, podbiega do obrazu wiszącego*

*krzywo na ścianie, poprawia ten, a potem jeszcze
inny i wraca na miejsce*

Przez cały dzień zastanawiam się

jak długo już próbuje pan ten kwintet

piętnaście

może nawet dwadzieścia lat

jeśli mnie pamięć nie myli

począwszy od pierwszego dnia

odkąd z panem pracuję

siedzi pan tutaj w fotelu

i próbuje kwintet Pstrąg

CARIBALDI

Kwintet Pstrąg

ćwiczę
od dwudziestu lat
biorąc dokładnie
od dwudziestu dwóch
To terapia
proszę pana
Niech pan gra na instrumencie
na instrumencie strunowym
powiedział mi lekarz
żeby pańska koncentracja nie osłabła

ŻONGLER

Bo niczego się pan tak nie obawiał
jak osłabienia koncentracji

CARIBALDI

Koncentracja
nie może słabnąć
Wtedy
dwadzieścia dwa lata temu
moja koncentracja
nagle osłabła
Strzelę z bicza
nie ma precyzji
rozumie pan
nie ma precyzji
jak strzelę z bicza

ŻONGLER

Konie przestały reagować

CARIBALDI

Nieprecyzyjnie
już bez tej
nieodzownej precyzji
I teraz gram

albo powiedzmy raczej ćwiczę
od dwudziestu dwóch lat na wiolonczeli

ŻONGLER

Od dwudziestu dwóch lat
kwintet Pstrąg

CARIBALDI *pociąga długo smyczkiem najniższy
dźwięk*

ŻONGLER

Artyście
który uprawia jakąś sztukę
potrzebna jest inna dodatkowa sztuka
jedna sztuka
z drugiej sztuki
jedne sztuczki
z drugich

CARIBALDI *wyciąga do Żonglera prawą rękę*

W tej ręce
widzi pan
nieszczęście
Upuszczam kalafonię
cofa rękę

A umysł
nie jest już zdolny
do koncentracji
nagle
koncentracja słabnie
Tylko zamiłowanie do sztuki cyrkowej

ŻONGLER

W rzeczy samej
Sztuka
to nic innego jak wzajemne oddziaływanie
sztuka cyrkowa

sztuka
sztuka
sztuka cyrkowa
rozumie pan
Ciekaw jestem czy próba
dojdzie dzisiaj do skutku
Pańska wnuczka
niedomaga
błazen
ma coś z gardłem
a pogromca
padł dziś znowu ofiarą
własnej melancholii
To jest pojęcie
panie Caribaldi
pojęcie medyczne

CARIBALDI

Ostatnia próba
to był skandal
Nie chciałbym już
czegoś takiego przeżywać
pociąga smyczkiem długo najniższy dźwięk
Pijanego pogromcy
który ledwie się na nogach trzyma
błazna któremu nieustannie
spada czapka z głowy
wnuczki która już samym swoim istnieniem
działa mi na nerwy
Prawda jest klęską

ŻONGLER

Środa to zawsze
zły dzień

Ale sobota to też
nie najlepszy dzień
Nawet zwierzęta są inne w środę
niż w sobotę
w sobotę inne
niż w środę
Ale po ludziach
do tego jeszcze artystach cyrkowych
artystach
panie Caribaldi
można się przecież
spodziewać opanowania

CARIBALDI

Gdyby chociaż raz
jeden jedyny raz udało się
zagrać do końca
kwintet Pstrąg
jeden jedyny raz doskonała muzyka

ŻONGLER

Dzieło sztuki
panie Caribaldi

CARIBALDI

Z tego ćwiczenia
uczynić sztukę

ŻONGLER

Bez incydentów
taki piękny utwór

CARIBALDI

Tak wysoka literatura
proszę pana
W ciągu tych dwudziestu dwóch lat
nie udało się ani razu

bezbłędnie
zagrać do końca
kwintetu Pstrąg
nie mówię już o wspinaniu się na wyżyny artyzmu
Zawsze znajdzie się ktoś
kto wszystko zniszczy
czy to przez roztargnienie
czy przez podłość

ŻONGLER

Niezdolność do koncentracji
panie Caribaldi

CARIBALDI

Raz są to skrzypce
raz altówka
raz kontrabas
raz fortepian
To znowu mnie samego dopadają
te fatalne bóle kręgosłupa
zwijam się z bólu
proszę pana
i utwór muzyczny rozpada się
Uda się przypilnować błazna
żeby panował nad instrumentem
a już pogromca przy fortepianie
traci głowę
albo wnuczka
która już dziesięć lat
gra na altówce
wbija sobie
jak w ostatni wtorek
drzazgę
Z twarzą wykrzywioną bólem

nie można grać Schuberta
a już na pewno nie kwintet Pstrąg
Skąd mogłem wiedzieć
że służyć muzyce
jest tak trudno
pociąga smyczkiem długi dźwięk na wiolonczeli
A nie mogę kwintetu
grać sam
To jest kwintet
znowu naciera smyczek kalafonią, podczas gdy

ŻONGLER *mówi*

Ogromne przywiązanie z jednej strony
jaki odczuwam
Bordeaux
Francja panie Caribaldi
z drugiej strony
Ubranie ekstra
rozumie pan
i całą zimę
wzdłuż Riwiery tam i siam
do tego możliwość
pracowania z siostrą

CARIBALDI *upuszcza kalafonię*

ŻONGLER *podnosi ją*

Wszystko takie inne
we Francji
panie Caribaldi
O czymkolwiek by pomyśleć
czysta rozkosz
Jak pan wie
wprost uwielbiam
nad Atlantykiem

jeść małże
w białym bordeaux
podaje Caribaldiemu kalafonię
Niemiecki język
ogłupia z czasem
niemiecki język
uciska na mózg
chwytą się za głowę

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*
ŻONGLER *przyglądając się Caribaldiemu*
Ekstra podwyżka na ubranie
I francuski zefirek
panie Caribaldi

CARIBALDI *pociąga smyczkiem długi niski dźwięk*
na wiolonczeli

ŻONGLER *jeszcze intensywniej przygląda się Caribaldiemu*
Z taką postawą
górną części ciała
Casals wspiął się
na sam szczyt

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*
ŻONGLER

Te ciągłe zmiany powietrza
raz na północ
raz na południe od Alp
szkodzą instrumentowi
Zawsze trzeba go stroić
zawsze dostosowywać do innych warunków
do każdej miejscowości
do każdego powietrza ekstra

CARIBALDI

Ekstra

ŻONGLER

Ale tak zwana muzyka kameralna

była w pańskiej rodzinie

Również w mojej rodzinie

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk na wiolonczeli*

ŻONGLER

I zawsze tylko

kwintet Pstrąg

Najlepiej jak pan mówi

w Pradze

najgorzej

na Oktoberfest

CARIBALDI

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Na Oktoberfest

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk, szarpie struny wiolonczeli*

ŻONGLER

Sztuka jako środek

do innej sztuki

refleksyjnie

Zawsze jest to

ostatnie przedstawienie

Jeszcze podczas numeru z talerzami

zwijają namiot

patrzy i pokazuje w górę

Ja muszę patrzeć w górę

więc widzę

jak zwijają namiot
Publiczność oczywiście
nie widzi tych zabiegów

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*

ŽONGLER

Uwaga publiczności
skoncentrowana jest na mnie
podchodzi i poprawia obrazy i lustro
Zaletą
posiadania francuskiej matki
Jak pan wie
mój ojciec jest z Gelsenkirchen
nieszczęśliwy człowiek
przez pewien czas
zajmował się budownictwem okrętowym
nagle

Na osiemnastu kończę
Osiemnaście talerzy i już
Nagle przestraszyłem się
panie Caribaldi
patrzy na kamizelkę Caribaldiego
Pańska kamizelka jest brudna
panie Caribaldi

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk na wio-
lonczeli*

ŽONGLER

Pańska kamizelka jest brudna
panie Caribaldi

CARIBALDI

Kiedy przez cały dzień
pełza się po podłodze
w poszukiwaniu

kalafonii

bierze kalafonię i przeciera nią smyczek, podczas gdy

ŻONGLER *mówi*

Proponują mi

wieczór solo

w sanatorium w Rouen

rozumie pan

Do numeru z talerzami

jeszcze ta sztuczka z pudlem

Ze sztucznym pudlem

CARIBALDI

Pańska sztuczka ze sztucznym pudlem

ŻONGLER

Ta sztuczka ze sztucznym pudlem

której mi pan zabronił

Dwa lata poświęcone na tę sztuczkę

a pan mi jej potem zabronił

W Rouen mogę pokazać tę sztuczkę

Moja siostra zaakceptowana

jako asystentka

Sarrasani

panie Caribaldi

To pańskie słowa

Odejść

nie oglądać się

nie oglądać się

odejść

wykrzykuje

Odchodzę do Francji

panie Caribaldi

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Jutro Augsburg
poprawia obraz
Sarrasani
panie Caribaldi

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk*

ŻONGLER

Tak naprawdę
wcale nie chodzi o numer z talerzami
ani o mnie
tylko o skrzypce
panie Caribaldi
O kwintet Pstrąg
który beze mnie nie istnieje
Pan mnie zmusił

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*

ŻONGLER

Do gry na skrzypcach
bo w fatalnym nastroju
powiedziałem
zdradziłem się
że jako dziecko grałem na skrzypcach
Pan mnie do skrzypiec
z powrotem przymusił
z niewiarygodną bezwzględnością

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk*

ŻONGLER

A pańską wnuczkę
zmusił pan do altówki
błazna do kontrabasu
a pogromcę bratanka
do fortepianu

wola
Zmusił
zmusił
*poprawia lustro, jakby chciał się w ten sposób
uspokoić*
Przy czym pański bratanek
nienawidzi gry na fortepianie
nagle pokazuje na drzwi
Przez te drzwi
wchodzą pańskie ofiary
panie Caribaldi
Pańskie instrumenty
panie Caribaldi
Nie ludzie
instrumenty
pokazuje na fortepian
Pański bratanek pogromca
wpadł raz na pomysł
żeby rozwalić fortepian
siekiarą
nie zrobił tego
choć siekiera zawisła już w powietrzu
Powstrzymałem go
Zna pan brutalność swojego bratanka
sam pan mówi
to bydlę
Ależ nie
ja na to
Być może tak zwane pomieszczenie zmysłów
ale już samo wyobrażenie
rozwalonego fortepianu
niech pan tylko pomyśli

fortepianu rozwalonego
przez pańskiego rodzzonego bratanka
Głowa boli
głowa boli
łapie się za głowę
Odebrałem siekierę
pańskiemu bratankowi
Traktując przy tej okazji
pańskiego bratanka tak
jak pański bratanek
traktuje tak zwane dzikie zwierzęta
Podszedłem do niego

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk*
ŻONGLER

Przemawiałem do niego
Uspokajałem go
Potem złożyłem mu obietnicę

CARIBALDI *podnosi oczy w górę*
ŻONGLER

Że zdradzę mu tajemnicę
sztuczki ze sztucznym pudlem
Tak

pokazuje

pański bratanek trzymał siekierę nad głową
cóż to dla niego
rozwalić fortepian
jednym jedynym ciosem
zna pan jego siłę
zna pan jego zdecydowanie

bierze jeden pulpit i zdmuchuje z niego kurz

CARIBALDI *pociąga długi niski dźwięk na wiolonczeli*

ŻONGLER

Ale obietnicy
nie mogłem dotrzymać
Bo mi pan zagroził zwolnieniem
jeśli wyjawię pańskiemu bratankowi
sztuczkę
czy powiedzmy raczej sztukę
sztuczki ze sztucznym pudlem
Byłem zdany na pańską pomoc
sztuczka z talerzami nie była jeszcze
na tyle zaawansowana
żebym mógł się usamodzielić
Nie mogłem
pana zrazić
na to nie mogłem sobie pozwolić
Nie mogłem pana szantażować
To pan szantażował mnie
Byłem na pana zdany
Mój bratanek będzie grał
na fortepianie
tak długo jak zechcę
powiedział pan
pokazuje na kąt
Tam w kącie
pan to powiedział
Tonem nieznośnym sprzeciwu
bierze zeszyt nutowy i zdmuchuje z niego kurz
Pan ma władzę nad bratankiem
i wnuczką
Błazen błaznuje tylko dlatego
że pan go do tego zmusza
Ci wszyscy ludzie

są zdani na pana
Gdyby ci ludzie odważyli się raz
nie przyjść
nie zagrać
kwintetu Pstrąg
Ale oni się nie odważą
na taką potworność

CARIBALDI *szarpie struny wiolonczeli*
ŻONGLER

Ci ludzie
są na pana zdani
nie mają nic
i są na pana zdani
Nawet ja nigdy nie miałem odwagi
nie zagrać
siada
Wręcz przeciwnie
jeszcze zachęcałem innych
łapie się za głowę
Puknąć się w głowę
z taką niekonsekwencją
Konsekwencja
pańskie pojęcie
precyzja
konsekwencja
te dwa
pańskie pojęcia
Ale oczywiście pan także cierpi
z powodu własnej bezwzględności
mianowicie na swój
megalomański sposób
panie Caribaldi

A przyczyną są
pańskie bóle kręgosłupa
pańska drewniana proteza

CARIBALDI

Jutro Augsburg

ŻONGLER

Pańskie zdrowie
nadwątlone już od dzieciństwa
Nadwrażliwość
pod sklepieniem czaszki
panie Caribaldi
nagle gwałtownie
Chory i kuterhoga
rządzą światem
wszystkim rządzą chorzy
i kuterhogi
To jakaś komedia
jakiś złośliwy upokorzenie

CARIBALDI *pociąga smyczkiem niski dźwięk na wio-*
lonczeli

ŻONGLER

Kiedy się tak jak ja
przez ponad dziesięć lat służy
przyznaję geniuszowi
i wszystko

CARIBALDI *wybuchu głośnym śmiechem*

ŻONGLER

I wszystko kwitowane jest
takim właśnie śmiechem
wyjmuje list z kieszeni marynarki
Ale teraz
mam ten list

z Francji
Dyrektor cyrku Sarrasani we własnej osobie
pisze do mnie
CARIBALDI *przestaje się śmiać*
ŻONGLER *znacząco z listem nad głową*
Kto w swoim życiu
otrzymał taką ofertę
no kto
CARIBALDI *robi cztery krótkie pociągnięcia smycz-*
kiem, po czym odpycha wiolonczelę od siebie, nie
wypuszczając jej z rąk; rozkazująco
Maggini
nie
salo
wiolonczelę ferrarską
Nie rozumie pan
chcę wiolonczelę ferrarską
ŻONGLER *bierze od niego wiolonczelę*
CARIBALDI *komenderując*
Wiolonczelę ferrarską
ŻONGLER *podchodzi z wiolonczelą Magginiego do sza-*
fy, wyjmując tak zwaną wiolonczelę ferrarską, a do
środką wstawia wiolonczelę Magginiego
CARIBALDI
Doskonałość
Doskonałość
rozumie pan
nic więcej
ŻONGLER *podaje Caribaldiemu tak zwaną wiolon-*
czelę ferrarską
CARIBALDI
Mój bratanek

Moja wnuczka
co to za ludzie
A Pablo Casals
co to za człowiek
wykrzykuje
Co to za ludzie
co za stworzenia
co za niedorzeczności
każde z osobna kupa nieszczęścia
Pan błazen
co za niedorzeczność
panienka wnuczka
Ci wszyscy ludzie
spokrewnieni czy nie
kosztowali mnie mnóstwo pieniędzy
pieniędzy
i cierpliwości
Całozyciowa próba nerwów
pociąga smyczkiem niski dźwięk na wiolonczeli
Casals
to jest to
przeciera smyczek kalafonią
Gdy widzę bratanka pogromcę
myślę
brutalność idzie w parze z głupotą
widzę błazna
oto spaceruje imbecylyzm
imbecylyzm
gubi czapkę
zobaczę wnuczkę
widzę podłość jej matki
Niech pan da

*wyrywa Żonglerowi z ręki wiolonczelę, którą ten
przez chwilę przytrzymał, żeby Caribaldiemu nie
spadła na podłogę*

Imbecyлизм

Tak

Casals

albo Schopenhauer

rozumie pan

albo Platon

pociąga długi niski dźwięk

Kiedyś mi się śniło

że byłem w Archangielsku

a nie wiem

jak jest w Archangielsku

Ale znałem tylko Archangielsk

o to chodzi

o nic innego

rozumie pan

A panu się wydaje

że może pan odejść

wykrzykuje

Sarrasani

też mi coś

Niech pan tu

w mojej trupie robi numer z talerzami

tu na tym placu

udoskonala swoją sztukę

Jaka tam doskonałość

Robić postępy

rozumie pan

o to chodzi

Wystawiać się na próbę

rozumie pan
Gdy wokół tylko podłość
pociąga smyczkiem długi dźwięk na wiolonczeli
Słyszysz pan
zupełnie inaczej
zupełnie inaczej
słyszysz pan
Salo
ma zupełnie inny dźwięk
niż maggini
Która to godzina
Niech mi pan nie mówi
która godzina
pociąga smyczkiem długi niski dźwięk
Salo
Wiolonczela ferrarska
Przed piątą jedna
po piątej druga
*pięć razy pociąga krótko smyczkiem tam i z po-
wrotem*
Salo
słyszysz pan
Wilgotność
na północ od Alp
pociąga smyczkiem niski dźwięk
Musi się pan dokładnie wsłuchać
zupełnie inny dźwięk
Ale gdy zagram na wiolonczeli ferrarskiej
przed południem
ma to zgubne skutki
Musisz to sobie wpoić
powiadam zawsze

przed południem jedna
po południu druga
Jak Casals
refleksyjnie
Jutro Augsburg

ŻONGLER

Dwa pudełka kalafonii
panie Caribaldi

CARIBALDI

Ale jeśli się bezustannie myśli jak ja myślę
to wariactwo
Jedna wiolonczela przed południem
druga po południu
rozumie pan
To dotyczy również skrzypiec
Altówki też dotyczy
*pociąga smyczkiem parę krótkich dźwięków na
wiolonczeli*

ŻONGLER *wyjmuje z szafy futerał na skrzypce, a z fu-
terału instrument, siada i go stroi*

CARIBALDI

Jeszcze nigdy mi się nie zdarzyła
poranna próba
na wiolonczeli ferrarskiej
jeszcze nigdy
A na południe od Alp
dokładnie odwrotnie
Talent mojej wnuczki
nie jest wielkim talentem
ale pięknie
tańczy na linie
pięknie

gra na altówce
pięknie
Dziecko
A mój bratanek
wybitny antytalent
Z drugiej strony gra na fortepianie
to dla pogromcy
lekarstwo
Obcowanie ze zwierzętami proszę pana
przeciwnie
Te ustawiczne rany
Jutro w Augsburgu
musi pójść do lekarza
jutro w Augsburgu
Tak naprawdę mój bratanek
powinien był zostać
tym kim jest
z gruntu
mieszczkańskim osobnikiem
to ja na siłę
wciągnąłem go do trupy

ŻONGLER

Jego poprzednik
zagryziony na śmierć

CARIBALDI

Zagryziony na śmierć

ŻONGLER

Zagryziony przez leopardy

CARIBALDI

Musieliśmy
zastrzelić
leopardy

Ten biedny człowiek
rozszarpany przez leopardy
*pociąga smyczkiem długi niski dźwięk na wio-
lonczeli*

Wydawało się
że kwintet przepadł
Wtedy wpadłem na pomysł
żeby z bratanka zrobić

ŻONGLER

Z bratanka
pogromcę
a zatem i fortepianistę

CARIBALDI

Mieliśmy pogromcę
i pianistę

ŻONGLER

Kwintet był uratowany

CARIBALDI

Kwintet
był uratowany
*pociąga smyczkiem długi niski dźwięk na wio-
lonczeli*

nawiasem mówiąc mojemu bratankowi
nie tylko ten jeden raz przyszło do głowy
żeby rozwalić fortepian

Raz po raz
podejmował próbę

ŻONGLER

Przy użyciu nieodpowiednich środków
jednakowoż

CARIBALDI

Jednakowoż

Powstałe w latach siedemdziesiątych XX wieku sztuki:

Siła przyzwyczajenia, Minetti. Portret artysty z czasów starości

i *Przed odejściem w stan spoczynku* składają się

na pierwszy tom *Dramatów* Thomasa Bernharda

(1931–1989), wybitnego niemieckojęzycznego

powieściopisarza i dramaturga.

Głównymi postaciami tych utworów są dyrektor cyrku, stary aktor i sędzia. W otaczającym ich świecie, jak w teatrze, odgrywają wymyślone przez siebie role. Przemocą narzucają innym swoje ambicje, wizje i zamiłowania. W utworach scenicznych Bernhard rozwija znane z prozy motywy: nierozzerwalność tyranii i przemocy, niekończący się perfekcjonizm, bliskie obłądu uwielbienie dla sztuki oraz społeczne zakłamanie Austriaków. Zaskakuje dynamicznym stylem i precyzją lakonicznych wypowiedzi.

Thomas Bernhard jako dramaturg fascynuje nie mniej niż jako prozaik. Niezmiennie obnaża ludzkie ułomności. Bezkompromisowo znieważa społeczeństwo, piętnując jego wyobrażenia i mniemania o sobie. I mimo upływu czasu wciąż ostrzega. Przesłanie jego dramatów jest bowiem przerażająco aktualne.

ISBN 978-83-07-03474-4

9 788307 034744

www.czytelnik.pl

Dostępna też jako

E-BOOK